

ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

Романів І.Ф.

аспірант,

Львівський університет бізнесу та права

ІСТОРИКО-ЕКОНОМІЧНИЙ ДИСКУРС СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

У основі соціального і економічного розвитку лежить низка теорій, що сформувались протягом десятиліть наукових пошуків оптимальних варіантів стратегічного вирішення проблем соціально-економічного характеру.

До основних теорій соціального розвитку, що існують на сьогоднішній день належать класичні теорії розвитку суспільства, зокрема теорії інтелектуальної і соціальної еволюції О. Конта, суспільно-економічних формацій К. Маркса, постіндустріального суспільства Д. Белла; посткласичні теорії П. Сорокіна (теорія соціокультурної динаміки), Г. Маркузе (теорія одновимірного суспільства), М. Кастельса (теорія мережевого суспільства); сучасні теорії (модернізації, суспільства постмодерну, глобалізації та віртуалізації) [1]. Серед відомих теорій економічного розвитку є такі як теорія економічної бази (Томас Манн, Пітер Де Ла Курт, Вернер Сомбарт, Василій Леонтьєв, Гаррі Річардсон), сировинна теорія (Харольд Адамс Інніс), теорія секторів (А. Фішер, К. Кларк, Ж. Фурастьє), теорія полюсів розвитку (Гуннар Мюрдаль, Альберта Хіршман), неокласична теорія зростання (Р. Солоу, Т. Сван, Д. Мід), теорія міжрегіональної торгівлі (теорія Хекшера-Оліна), теорія товарного циклу (Раймонд Вернон), підприємницька теорія (Й. Шумпетер). З 80-х років ХХ століття теорії економічного розвитку збагатились новими віяннями та положеннями синтетичного характеру. Відтак внесок у вдосконалення теорій економічного розвитку здійснили П. Кругман, Дж. Харріс, А. Пред (Теорія нової економічної географії), М. Фуджит, Т. Морі (Моделі модернізації традиційної теорії розміщення виробництва), Е. Венаблес (Моделі нового типу міжнародної торгівлі), Дж. Еллісон, Е. Глейзер, Т. Холмс, Дж. Стівенс (теорії випадкового зростання) [2]. Розглянемо детальніше основні теорії розвитку.

Основним внеском О. Конта вважається розробка моделі соціального розвитку, що включає три стадії – теологічну, метафізичну та позитивістську. Ці стадії послідовно змінюються, а нерівність між соціальними групами пов'язується О. Контом з рівнем розвитку. Основний закон соціальної динаміки за О. Контом полягає у тому, що всім править «дух». Кожен підйом духа викликає резонанс у мистецтві, політиці, промисловості [3]. Основним девізом, який обстоював О. Конт був девіз позитивізму – «Порядок і прогрес» [4, с. 121]. При цьому О. Конт усвідомлював важливі закономірності безпекового характеру, котрі проявились у вітчизняній науці ближче кінця ХХ століття. Учений вважав, що досягнення прогресу можливе лише як розвиток порядку. Найважливішим прогресом є моральний, якому передують матеріальний, фізичний та інтелектуальний [4, с. 122–123]. Піднімав О. Конт і важливі проблеми соціальної сфери, зокрема освітньої реформи, інтелектуальної праці [4, с. 30, 39].

Соціальний розвиток за К. Марксом відбувається на основі неупинної боротьби між антагоністичними суспільними класами. Поняття суспільно-економічної формація, що дало назву теорії розуміється як конкретно-історичний тип суспільства, основною характеристикою якого є головуючий тип виробничих відносин [5]. Соціальний розвиток в умовах боротьби протилежних за мотивами сторін спостерігаємо і у

сучасній українській історії. Отже і положення марксистської теорії доцільно враховувати при формуванні стратегії соціально-економічного розвитку та її реалізації.

Представники теорії постіндустріального суспільства обстоювали соціальний розвиток з огляду на історичну зміну доіндустріальної, індустріальної і постіндустріальної суспільних моделей [1]. Д. Белл обґрунтовував закономірності переходу від індустріального суспільства до постіндустріального на основі теорії соціального розвитку. Він досліджував зміну конфігурації господарства, у контексті якої відбувається перехід від матеріальних благ до послуг, прогнозував нову класову структуру постіндустріального суспільства на основі параметрів знання і технології, досліджував суперечності між економізацією і соціологізацією [7]. Гармонійно доповнюється теорія Д. Белла теорією мережевого суспільства М. Кастельса, у межах якої розроблено основні положення концепції інформаційного суспільства [1].

Уявлення про постіндустріальну модель розвитку суспільства підтверджується основними рисами, притаманними сучасним соціально-економічним системам. Разом з тим, Україна ще не вступила рішуче в нову епоху, що потребує врахування теоретичних засад, розроблених Д. Беллом та М. Кастельсом у стратегічному плануванні соціально-економічного розвитку.

У теорії одновимірного суспільства Г. Маркузе теж знаходимо важливу основу розробки і реалізації стратегії соціально-економічного розвитку. Учений вважав, що технологічне суспільство не може розвиватись далі, оскільки перебуває на останньому етапі винищення природи, а цивілізація має «репресивний характер». Політика, відтак, повинна стати основним рушієм подолання деструктивних тенденцій, перевести суспільство з одновимірного (такого, що поглинуло естетичний і історичний виміри) до багатовимірного і формування не деструктивної цивілізації [8]. На основі принципу зменшення деструктивної ролі прогресу уможливується об'єднання соціально-економічного розвитку та пріоритету безпеки природи і соціуму.

Теорія соціокультурної динаміки П. Сорокіна закладає основи дискурсивного пізнання теорій економічних циклів. П. Сорокін вважав, що суспільний розвиток проходить три етапи: ідеаціональну, ідеалістичну та чуттєву фази, кожна з яких відрізняється певним способом осмислення реальності. Такий розвиток відбувається циклічно [9].

Теорії соціального розвитку утворюють важливий теоретичний пласт, на якому слід базувати дослідження стратегії соціально-економічного розвитку. Доукомплектування таких теоретичних засад доцільно здійснювати з урахуванням теоретичного здобутку учених-економістів, котрі обґрунтовували важливість розвитку соціальної сфери у загальному економічному розвитку.

Список використаних джерел:

1. Теории социального развития : рабочая программа учебной дисциплины [Електронний ресурс] // Санкт-Петербургский государственный университет. – СПб : Санкт-Петербургский государственный университет, 2009. – 20 с. – Режим доступа : <http://smpanel.pu.ru/panel/users/divanov/pr264.pdf>.
2. Морошкина М.В. Теории экономического развития и новые теории регионального роста / Морошкина М.В. // Материалы Первого Молодежного экономического форума «Инновационное развитие» (13–14 ноября 2008 г., Петрозаводск). – Петрозаводск, 2009 г. – С. 36–40.
3. Социология Огюста Конта [Електронний ресурс] // www.grandars.ru. – Режим доступа : <http://www.grandars.ru/college/sociologiya/ogyust-kont.html>.
4. Конт О. Общий обзор позитивизма : Пер. с фр. / Конт Огюст. – Изд. 3-е. – М. : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2012. – 296 с. (Из наследия мировой философской мысли: история философии).

5. Социология Карла Маркса [Электронный ресурс] // www.grandars.ru. – Режим доступа : <http://www.grandars.ru/college/sociologiya/sociologiya-marksa.html>.

6. Теория постиндустриального общества [Электронный ресурс] // www.grandars.ru. – Режим доступа : <http://www.grandars.ru/college/sociologiya/postindustrializm.html>.

7. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Белл Д. ; пер. с английского. – Изд. 2-ое, испр. и доп. – М. : Academia, 2004, 788 стр.

8. Вершинин С.Е. Умиротворенное существование как антидеструктивный проект [Электронный ресурс] / Вершинин С.Е., Борисова Г.А. // Концепция социальной деструкции Франкфуртской школы (историко-философский анализ). – Екатеринбург : Изд-во ГОУ ВПО «Рос.гос.проф.-пед.ун-т», 2009, 126 с. – Режим доступа <http://www.werschinin.ru/?ml=137>.

9. Поколодин В.В. Сорокин Питирим Александрович [Электронный ресурс] // Социнтегрум. – Режим доступа <http://www.socintegrum.ru/Sorokin.html>.